

Манжетна: В. Манчев, Еден особен блесок..., Кинопис 39/40(21), с., 2010

Васе Манчев

УДК 725.824.4(497.742)

Кинопис 39/40(21), с., 2010

ЕДЕН ОСОБЕН БЛЕСОК НА КИНЕМАТОГРАФИЈАТА ВО СТРУМИЧКО

Шеесеттите години од последниот век на вториот милениум, во Струмичко се случи вистински блесок на кинематографијата. Тие години, претпријатието за прикажување филмови „Балкан“ од Струмица разви мрежа со која опфати неколку од поголемите населени места, како Ново Село, Дабиле, Босилово, Муртино и други, како и некои помали како Робово, во кои имаше задружни домови со големи, просторни сали и други простории во кои се реализираа културни и забавни дејности. Беа поставени големи филмски платна и беше инсталирана професионална опрема за проектирање, која овозможуваше проекци и на најсложените и најсовремени филмски остварувања. Така беа создадени станици на кои, освен југословенскиот, почна да стига и светскиот игран филм, поточно она што во тоа време се откупуваше и увезуваше откако ќе ги минеше идеолошките и други филтри на тогашниот политички систем. Со тоа на населението од тие и соседните места му беше овозможен полн контакт со филмот како уметност.

Претходно кинематографијата гостуваше во тие средини преку подвижното кино, при што филмската магија се случуваше и во крајно импровизирани услови, но секогаш со многу силни ефекти врз битието на гледачите. Доживувањата што ги овозможуваа подвижните слики беа мошне сложени, длабоки и дејствени, иако се работеше за малубројни и стари играни филмови на разни теми, широко познати и присутни во светот, најчесто прикази на борбата за правда, човечко достоинство и елементарните вредности на човековиот живот, како и документарни и краткометражни наменски филмови, најчесто од областа на здравството, земјоделството и соседните стопански области, како и стории од културата и творештвото. И такви, тие сепак оставаа длабоки траги врз психата и свеста на луѓето чии уметнички претстави главно беа обликувани во традиционалната народна раскажувачка и прикажувачка уметност, фолклорот, преданијата и митологијата.

Освен тоа, кинематографијата беше присутна во тие средини и посредно, преку голем број од младите жители од тие места, кои ги посетуваа средните училишта, работеа во Струмица или одеа во градот по разни други поводи и потреби. Тие следеа дел од репертоарот на кино „Балкан“ и беа значително навлезени во светот на играниот филм и имаа стекнато извесни основи на филмска култура. Филмот во значителна мера го обележуваше нивниот живот, влијаеше врз нивната свест и развој и го обликуваше и облагородуваше нивното однесување и поглед на свет. Таквото присуство на филмската уметност во животот во тие места можеби уште побитно се пројавуваше како фактор кој имаше повеќекратно влијание врз населението.

Сепак, создавањето на мрежата од киноприкажувачки пунктови во поголемите населени места во Струмичко се пројави како своевидна културна и уметничка експлозија во суптилната сфера на традиционалната култура и живеење, која нагло и восхитувачки ги рашири хоризонтите на духот во тоа мало поднебје, ограничено со планините Беласица од југоисток, Огражден од североисток, Плавуш и Серта од запад и Плачковица од север. Играните филмови отвораа нови, зашеметувачки широки видовици кон светот, ги оживуваа во Струмичко со сета нивна впечатливост и најдалечните места на планетата, спојувајќи го животот од различни поднебја и времиња и овозможувајќи им на гледачите на особен начин да го освојуваат непознатото и да го шират својот свет. Тоа се пројавуваше како како некој вид волшебство што имаше сила да ја менува стварноста, да внесува во неа елементи од стварноста транспонирана во филмовите. Резултатите од сложеното и силно влијание што го вршеше филмската магија стануваа очигледни во животот речиси непосредно по проекциите.

Се јави впечатливо мношто двојници и имитатори на највпечатливите хероини и херои од филмовите, со делумно или целосно копирани фризури и облекувања, особено инспирирани од облеката на најмаркантните јунаци на вестерн сториите, на очиглед беше вистинско соѕвездие од украси кои речиси по ништо не се разликуваа од оние во филмските приказни. Се пееја песните од филмовите, се танцуваше како во филмовите, се повторуваа и во секојдневниот говор најубавите реплики од дијалозите, се прераскажуваа и толкуваа содржините. Рамништето на имитацијата се надградуваше со преземање на идејата и нејзино пренесување во животот.

Највпечатливи беа пројавите на идентификација на гледачите со јунаците во филмовите, особено со хероите на слободата, правдата и човекољубието, со витезите на човековото достоинство и гордост, со заштитниците на највисоките вредности на животот, со носителите на напредокот, со творците на човечката среќа, со распалувачите на најубавите мечти, со занесениците на љубовта, играта, забавата. Идентификацијата имаше толку висок степен на уверливост што се пројавуваше како целосно соживување на поединецот со идолот и негово пренесување од фикцијата во конкретната реалност.

Во некои случаи, како оној со филмот за Александар Македонски, идентификувањето со најимпресивните елементи на стварноста на филмската приказна достигаше и високи рамништа на национална идентификација, осознавање на сопствениот историски и национален идентитет, на континуитетот на тој идентитет низ вековите од времето пред Исус Христос до часот на проекцијата на филмот. Тоа беше уметничка поткрепа и поттик на оспоруваната, негираната и поради тоа не сосема доизградена национална свест на обичниот Македонец и неговата потреба од идентификување на своите корени во времето. Тие можеа да се пренесат во времето на Александар Македонски, да ги видат неговите историски подвизи, да ја појмат неговата големина и моќ, да ја согледаат неговата слава, значење и вредности. И да се кренат на највисокото ниво на гордоста што се потомци на таков цар, повторувајќи гласно: „Каков цар сме имале!“

Тој блесок на конематографијата во Струмичко беше блесок на високи вредности, но не ја избегна судбината на блесоците воопшто: да бидат краткотрајни и брзо да згаснуваат. Но, и покрај тоа, хоризонтите што ги отвори, миогледот што го рашири далеку отаде сите граници со кои беше заробен духот на човекот од струмичкото поднебје, не се намалија, ниту стеснија. Вкусената волшебна слобода на погледот, на мислата, на идентификувањето со значајното и вредното, остана како дух во свет простор и време кој ќе го вдахнува човекот од струмичко како што изгревот ги раѓа новите денови.

